THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 765 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

די אויספאַרשונג פונ'ם תבואה מסחר

די אויספאַרשונג פונ'ם תבואה מסחר וואָס עפנט זיך דאָ היינט פון א קעניגלאכער קאָמיסיע באשטימט פאר דעם צוועק פון דער רעגירונג. איז ניט די ערשטע אויספאַרשונג פון דעם סארט אין מערב קאנאדע. פאר די לעצטע דריי צענדליק יאָרן זיינען שוין דאָ דורכגעפירט געווארן צען אולעל־כע אויספאַרשונגען סיי פון דער פעדעראלער, און סיי פון די פראָווינציעלע רעגירונגען. די רעזולטאטן, ווי פון קעניגלאכע קאָמיסיעס בכלל, האָבן בכוויז אין געציילטע פאלן געפירט צו ממשות'דיקע רעזולטאטן, — צום דורכפיר פון געזעצן צו רעגולירן דעם תבואה מסחר. איימ־מייסטנס זיינען זיי אבער געווען אינפארמאטיווע, — מען האט אויסגעפונען געוויסע זאכן וועגן דעם תבואה מסחר, און דערביי איז עס געבליבן.

וואָס זשע דארף מען דערווארטן פון דער איצטיקער אויספאַרשונג, און צו וועלכע רעזולטאטן קאן זי פירן?

די איצטיקע אויספאַרשונג איז א רעזולטאט פון דער קריטישער לאַ־גע פונ'ם פארמער. פאראורזאכט פונ'ם קאטאסטראָפאלן פאל פון די תבואה פריזן. די נידעריקע פריזן זיינען הויפטזאכלאך א רעזולטאט פון באדינ־גונגען אויפ'ן וועלט מארק, אובער וועלכע ניט אונזער רעגירונג און ניט וועלכע ס'איז אנדער רעגירונג קאן האָבן א קאָנטראָל. ס'איז אָבער דאָ אויך א שטארק פארשפרייטע מיינונג, אז א גרויסער טייל פון דער שולד פאר דעם, וואָס דער פארמער קריגט אזוי וויינינק פאר זיי תבואה, פאלט אויף דעם ספעקולאטיוון מסחר מיט תבואה אויף דער וויינינ בערזע, — א זאך, וואָס אונזער רעגירונג קאן שוין יא קאנטראָלירן.

פאר דער איצטיקער קעניגלאכער קאָמיסיע איז אזוי אויעקגעשטעלט געוואָרן די אויפגאבע אויסצוגעפינען, וואָס פאר א ווירקונג דער ספעקולא־טיווער מסחר מיט "פיוטשורס" אויף דער בערזע האָט אויפ'ן פריז וואָס דער פארמער קריגט פאר זיין תבואה.

מיר קאָנען פון דער קאָמיסיע. דערווארטן א גאנץ אָביעקטיוון באַ־ריכט וועגן דעם ענין. איינווייניקסטנס דער פארזיצער פון דער קאָמיסיע, א באוואוסטער בריטישער עקאָנאָמיסט, סער דזשאזיא סטעמפּ, וועלכער איז ספעציעל איינגעלאדן געווארן פאר דעם צוועק פון ענגלאנד, קאָן אויף דער זאך קוקן מיט אָפענע אויגן, ווי א זייטיקער מענש. צו וועלכן דער ענין זעלבסט האָט ניט קיין שום פערזענלאכע שייכות און וועלכער איז בלויז פאראינטערעסירט צו געפינען דעם אמת. אויב די אנדערע צוויי מיטגלידער פון דער קאָמיסיע קאָנען צוטרעפן צו דער אויסאַפאַרשונג, מיט געוויסע פאר־אויס באשטימטע מיינונגען, איז אָבער דער פארזיצער אמווייניקסטנס אינ־גאנצן פריי פון פאראורטייל.

אן איינשטימיקער אורטייל פון דער קאָמיסיע וועט דערפאר מוזן געטומען ווערן ערנסט, און מען וועט זיך מיט אים מוזן רעכענען.

וועט די קאָמיסיע באשטימען, אז דער ספעקולאטיווער מסחר אויף דער בערזע באווירקט ניט דעם פריז וואָס דער פארמער קריגט. דאן וועט עס, נאטירלאך, פארבלייבן ווי ס'איז געווען, און די ספעקולאציעס אויף דער בערזע וועלן ווייטער אָנגיין.

די מיינונג פון די מייסטע פארמערס אין מערב קאנאדע איז אָבער אז די בערזע ספעקולאציעס זיינען זיי אויף זייערע פלייצעס. און, ווי עס וועט אויס איז די אמעריקאנער רעגירונגס פארס ביורא אויך געקומען צו דעם דאזיקן באשלוס. ווען זי האָט נאָך מיט חדשים צוריק באשריינקט די ספעקו־לאציעס אויף דער שיקאגער בערזע.

וועט די קאָמיסיע אָננעמען די דאזיקע מיינונג, דאן וועט די רעגירונג ניט קאָנען באנוגענען זיך מיט אוועקלייגן איר באַריכט אין ארכיוו ווי פשוט'ע אינפארמאציע. זי וועט מוזן האנדלען, ווייל די פארמערס קוקן אויס די אויגן אויף אזא האנדלונג.

און דאָס קאָן דאן ווארשיינלאך פירן צום פארבאָט פונ'ם אזוי גערו־פענעם "קורצן פארקויף" אויף דער בערזע, דאָס הייסט, דעם ספעקולאטיוון שפיל אויף דער בערזע מיט תבואה וואָס עקזיסטירט ניט, — א שפיל וואָס רעגולירט. אויב מען קאָן זיך אזוי אויסדריקן, די פריזן אויף דער בערזע. און דאָס וועט מיינען איינגלאך, אז די תבואה בערזע וועט קאָנען דינען בלויז פאר א פלאץ פון מסחר, און ניט פון ספעקולאציע.

די עלעקטרישע רעזורסן פון די פריירי פראָווינצן

צו די ווערטפולסטע אוצרות פון די פריירי פראָווינצן באלאנגען זיי־ערע אומדערשעפלאכע אוצרות פון עלעקטרישער ענערגיע, וועלכע זיינען נאך דערווייל זייער אין א קליינער מאָס אויסגענוצט געווארן.

בלויז אין מאניטאָבא זיינען די עלעקטרישע רעזורסן אנטוויקלט גע־ווארן דערווייל אין א נישקשה'דיקער מאָס, א דאנק דער נאָענטקייט פון א סך מעכטיקע וואסערפאלן צו די מער באפעלקערטע טיילן פון דער פראָווינץ. אָבער ווייטער צו צפון האָט נאָך די פראָווינץ א ריזיקן רעזערוו פון וואסער ענערגיע, וואָס קאָן אויסגענוצט ווערן פאר עלעקטרישער קראפט. די מיינ־סע זיינען נאָך ווייט פון ישובים. אָבער אָט דעדט שוין אונזער רעגירונג ווי ווענן א פראקטישער מעגלאכקייט אין דער נאָענטסטער צוקונפט צו אנט־וויקלונג פון דעם דאזיקן ריזווער, וואָס איז פארהעלטנסמעסיק נאָענט צו וויניפעג און וועלכער וואָלט צוגעשטעלט א ריזיקן רעזערוו פון עלעקטרי־שער קראפט. וועט זיך דער ישוב אנהויבן רוקן ווייטער צו צפון, וועט עס ווערן מעגלאך צו אנטוויקלען גייע קוואלן פון עלעקטרישער ענערגיע.

מאסקאטשעוואן האָט ניט אין די דרום און מיטל טיילן, וואו איר באַ־פעלקערונג איז קאָנצענטרירט, קיין נאטירלאכע וואסער־קראפט. זי האָט אזעלכע ווייטער צו צפון, אָבער זיי זיינען צו ווייט פונ'ם באפעלקערטן טייל פון דער פראָווינץ און עס לוינט זיך ניט צו פירן קיין עלעקטריק אזוי ווייט פון דאָרטן. דערפאר אָבער האָט מאסקאטשעוואן אין אירע דרום טיילן רי־זיקע אוצרות פון ווייכע קוילן, וועלכע האָבן זייער א קליינעס אָפּזאץ לאָקאל און וועלכע עס לוינט זיך צו עקספּאָרטירן אין גרויסע קוואַנטיטעטן אויסער דער פראָווינץ. מען טראָגט זיך דערפאר דאָרטן ארום מיט פלעגער צו גרינדן עלעקטרישע סטאנציעס ביי די קוילן שאכטעס. אין דערנאָך טראנספערירן די קוילן אין דער פאָרם פון עלעקטרישער ענערגיע דורך טראנסמיסיע דראָטן אין די שטעט און פארמס פון דער פראָווינץ.

אלבערטא האָט אויך ניט קיין גאָנצטע וואסער־ענערגיע ביי די גרע־סערע ישובים. קאלגארי וואָלט געקאָנט און וואָלט געוואָלט קריגן ענערגיע פונ'ם באָו טייך אינ'ם בענפער נאציאָנאלן פארק, אָבער עס איז צווייפל־האפט אויב די רעגירונג וועט דערלויבן קאָליע צו מאכן די נאטור שיינ־קייטן אינ'ם נאציאָנאלן פארק מיט עלעקטרישע סטאנציעס.

אָבער דערפאר איז אלבערטא זייער ריך מיט קוילן, און וואָס איז נאך וויכטיקער — מיט נאטירלאכע גאז. מיט גאז ווערט באהייצט און פיילווייז באלויכטן דער דרום טייל פון דער פראָווינץ, און גאז'ערן פונ'ם דרום פון דער פראָווינץ זיינען שוין צונעצויגן געווארן ביז עדמאנטאָן.

ווערט איצט אין אלבערטא געלעדט וועגן אנטוויקלען די גאז פעל־דער פאר עלעקטרישער ענערגיע. דער פלאן איז אויסצוגיצן זיך מיט'ן שטארקן דרוק פון ארויסשפארנדיקע גאז צו באוועגן דערמיט עלעקטרישע מערבינען. דערביי וועט אָבער די גאז פארבלייבן, — זי וועט דערנאך צוריק־געשיקט ווערן דורך רערן פאר באהייצונג צוועקן.

דאָס זיינען ניט קיין חלומות, נאָר פאקטישע פראָיעקטן פון מענשן וואָס וויסן. מיר קאָנען אזוי זעען, אז פאר די פריירי פראָווינצן זיי־ערע אומדערשעפלאכע אוצרות פון עלעקטרישער ענערגיע, וועלכע זיינען דאָ גוואלדיקע געלעגנהייטן אויף דעם געביט. — עס זאָלן נאָר זיין די מענשן וואָס קאָנען פארברייטן די דאזיקע ריזיקע רייכטימער און דאָס וואָס קאָן פראָדוצירט ווערן מיט זייער הילף...

שטילע אביזנים-שרייענדע קבצנים

(א בריוו פון פוילן)

פון מ. לובארסקי

מיטן קאָוונער רב, רבי יצחק אלחנן, די פראָדוקטן אויף זיין אדרעס און ער באַ־ריכט אַזאַ פאַכ'רט פאַלגנדיקע געשיכ־טע: ער איז אַמאָל געקומען צו א גרויס־סען קאָוונער גביר נאָר א נדבה פאר א איד א "יורד". געבעטן האָט ער פופציק רובל. דער גביר האָט געפרעגט דעם נאָ־מען פון דעם "יורד". דער רב האָט אָבער ניט געוואָלט זאָגן פאר וועמען דאָס געלט איז.

— איך גיב אייך הונדערט רובל, — האָט געוויטער געזאָגט דער גביר — אָבער זאָגט מיר פאר וועמען דאָס געלט איז.

— אפילו פאר מיליאָנען רובל וועל איך אייך ניט אויסגעבן דעם נאָמען פון דעם "מקבל". — האָט געזאָגט רבי יצ־חק אלחנן.

דאן האָט דער גביר מיט טרערן אין אויגן געזאָגט דעם רב: "אויב איך זייט אזא בעל־סוד, טאָ פאַרטרוי איך אייך מיין שרעקלאכן סוד, אז איך אליין בין, לא עליכם, א גרויסער אכיון און אויב איר קאָנט מיך ראטעווען — טוט דאָס!

עטוואס ענלאכעס קומט היינט פאר אין פוילן. טאָג טעגלאך ווערן גבירים פאַרוואנדלט אין קבצנים, ממש אריבער ליים, און די נאָס וויינען ניט פון דיין, ווא־רום באנקראטירן, אנעזען הייסט נאָך ניט, אז דער אנזעער איז באמת פאר־וואנדלט געווארן אין אַז אכיון און איז געקומען "ער ککר לחם", געוויינלאך, "פראקטעצירט" זיך אויף דער וועלט און אויך אין פוילן, אז דער אנזעער לאָזט אביער עפעס פאר זיך און דוקא ביים ניט־אנזעער קומט פאר דער פראָצעס פון א כסדר'דיקער ירידה ביז ער קומט צו הונגער.

און אזוי זעט אויס ביי אונז: עס שייען גרויסע געשעפטן אָנגעפאקט מיט סחורה און בלויז יחידי־סגולה וויינען, און אויף דער סחורה ליגן צענדליקער "אדעסטן" און דער איינגנטימער טאָר ניט פארקויפן איין מעטער פון איר. פאר דער וועלט גילט דער סוחר אלס גביר, אזא גרויס געשעפט, אזוי־פיל סחורה, און די שטוב — ווייב און קינדער — ווייסן צומאל ניט פון זייער קאטאסטראָפאלער לאגע. דער מאַן זאָרגט און באָרגט ביי וואנען . . . מען באָרגט מער ניט און דאן דערוויסן זיך צוערשט די שטוב מענ־שען פון דער לאגע, ס'קומט דער הונ־גער, דער מאנגל, מען דריקט אָבער אין זיך דעם סוד. אָבער די גרויסע גאס — פאר איר איז עס נאָך א גביר, דער באַ־לעבאטישער איד ביי וועמען מען "נעמט" כסדר און מען גייט ווייטער "נעמען". דער "יורד" שטיקט אין זיך זיין לאגע, פרובירט זיך אנשטריינגען, ניט נאָד עפעס, קלאָגט זיך: שלעכטע צייטן, ביז וואנען ער האלט ניט אויס און ערציילט זיין שרעקלאכן סוד, אז זיין לאגע איז פיל ערגער, ווי די לאגע פון דעם "יורד", פאר וועמען מען קומט צו אים נאָך א נדבה.

עס האָבן מיר דערציילט עסקנים פון ווארשעווער פילאנטראָפּישע געזעלשאפטן וואָס באזאָרגן זיי פארמע פון באַפעלקערונג מיט פראָדוקטן אויף יום־טוב, וועגן זייער שווערער און פארצווייפלטער לאגע הייר יאר. דער סדר פון זייער ארבעט איז פאלגנדער: זיי האָבן רשימות פון "מקבלים" און "נותנים". יעדער "נותן" גיט צוגלייך מיט זיין נדבה, א רשימה פון עטלאכע פערזאָן, וועלכע מען דאַרף באזאָרגן מיט פראָדוקטן, ער גיט אָבער ניט אַז די נעמען פון די פאר "מקבלים", נאָר ער באקומט צוגעשיקט די פראָדוקטן אויף זיין אדרעס און ער באזאָרגט שוין די פראָדוקטן צו די "מקב־לים" — אזוי, אז אפילו אין די געזעל־שאפטן ווייסט מען ניט פאר וועמען דאָס איז, נו, זיינען די עסקנים געקומען צו איינעם א "נותן", וועלכער האָט צו זיין שטענדיקער רשימה פון מקבלים צוגע־שטעלט נאָך איינעם, און ער האָט דעריבי דערקלערט, אז ליידער קאָן ער ניט געבן גארניש, מען האָט זיך מיט אים געדרונ־גען, אראָפּגעלאָזט פון פרייז, מען האָט אים אזוי לאנג געפייניקט ביז וואנען עס האָט ביי אים געפלאָצט דאָס געדולד און מיט טרערן אין די אויגן האָט ער אויס־געשריען:

"וואָס ווילט איר פון מיר? איך אליין בין דאָך דער נייער צוגעשריבענער מק־בל".

איך ווייס פון הייזער, וואו וואָס לאנג ווערט די קיך ניט געהייצט, ניטאָ פאר־וואָס און צוליב וואָס צו הייצן. מען מעגן, אָבער אלץ אין "אפּגעשריבן". מען קען קוין איין קעגנשטאנד ניט פארקויי־פען. וואָלט אזא איינער זיך אריסגעקלי־בען פון דער גרויסער דירה: צי וואָס 4-3 ציטערן? געגנט איין ציטער! איז ער אזוי פיל שולדיק דירה געלט, אז ווי־באלד ער וועט זיך אריסקלייבן און פאר־קויפן די דירה (אין פוילן נעמט מען אפּטרעט־געלט פאר דירות) וואָלט אים קיין גראָשן ניט געבליבן און ער וואָלט ניט געהאט פאר וואָס צו קויפן זיך א קלענערע דירה. זיצט ער אין דער גרויס־סער פרעמדער דירה, שלאָפט אויף פרעמ־דע שיינע בעטן און גילט פאר דער וועלט פאר א באלעבאטישן איד. "פאראטקעס" צאָלט ער לויט דער דירה און לויט דאָס שיינע מעבל, און נדבות וויל מען אויך לויט דעם שיינעם אויסזעען פון זיין וואוי־נונג — און אין שטוב איז א חורבן. טרר קענע ברויט — וואו נעמט מען?

אין די אידישע פריוואטע גימנאזיעס איז איינגעפירט א "מנהג" אז אויב זי צאָלט ניט רעגולאר שכר־לימוד, נעמט מען און מען שיקט אָפּ דאָס קינד אהיים ביז וואנען ער ברייגנט געלט. טרעפט איר היינט זייער אָפט קינדער, וואָס דרייען זיך ארום וואנען און חדשים און גיינען ניט אין שול אין אלץ דער פראגע "פארוואס גייען די קינדער ניט אין שול?" — באקומט איר א תשובה: "קראנק". "דער דאקטער האָט פארבאָטן צו גיין אין שול" די אמת'ע סיבה איז: אָפּגעשיקט אהיים, ניט געבראכט קיין שכר־לימוד און דאָס קינד וועט שוין די שול ניט באזוכן, ווייל קיין געלט וועט שוין ניט זיין.

ביי איינעם פון אזעלכע "גבירים" איז זיין פאטער געשטארבן, האָט ער אים ביינאכט אריבערגעפירט בגנבה אין א קליין שטעטל. דארט האָט מע זאָס מקבר געווען פאר גראָשנס, ווייל אין ווארשע וואָלט מען ביי אזא "רייכן מענשן" גע־ווים געפאדערט א סך קבורה געלט. ווער וואָלט דען געגלייבט, אז אפילו אויף תכריכים האָט ער געמוזט עפעס פאר־וועצן.

אן ביי דעם גאנצן חורבן קאָנט איר דאָך ניט ווייסן ווער עס איז דער שטי־לער "אביון" איר כאפּט זיך ביים קאפּ־בעת איר ווערט געוואר, אז דער און דער־איז א "יורד".

סטייטשע! פאר דעם וואָלט יעדער געשעוואָרן, אז ער איז "אייזן שטארק". ווען איז דאָס געשעען? אט נאָר וואָס, מיט עטלאכע חדשים צוריק, האָט ער גע־לעבט א ברייטן לעבן, געגעבן די פיינסטע נדבה און שוין אזוי גיך א "יורד"! אָבער די מעשה איז, וואָס אויף מיט א פאר חדשים צוריק איז ער שוין געווען "פליטה", נאָר דאמאָלסט האָט ער נאָך געקאָנט בארגן און געגעבן האָט ער אויפן "פרעמדן חשבון", היינט זיינען די "פרעמדע" שוין געווארן געווארן וועגן זיין מצב און מען גיט מער ניט. א נאנצע רייע בתי־מדרשים אין ווארשע לעבן אי־בער א גרויסן קריזיס, כמעט ביים פאר־מאכן זיך, ווייל מען האלט צו עקזיס־טירן זיי פאר דירות. חדשים האָט מען געלעבט אויפן חשבון פון די "ימים נו־ראים". עס וועלן קומען די דאזיקע טעג, וועט מען פון די פעטע באלעבאטים געלט פאר די עליות און מען וועט באצאָלן דירה געלט און אנדערע הוצאות. זיינען געקומען די "ימים־נוראים" און די "פע־טע" באלעבאטים האָבן זיך ארויסגעוויזן פאר זייער "מאנערע!". זיי האָבן ארויס־געזאָגט דעם סוד, אז אויף יום־טוב האָבן זיי געמוזט בארגן — טאָ וועמען ליגט אין זינען צו קויפן עליות!

און קיינער ווייסט ניט פון די דאזיקע "יורדים", וואָס דרייען זיך ארום אין ווארשע. איר קאָנט יערן אָננעמען פאר אזא "יורד". קוקט ניט, וואָס ער גייט נאָך אָנגעטאן אנשטענדיק, דאָס איז רעשטלאך פון אמאליקער איינגענער עש־רות אדער פון פרעמדער עשירות, אָבער אין שטוב פייפט דער דלות אויפ'ן גרוי־סען שטייגער.

און קיין פילאנטראָפּישע געזעלשאפט איז ניט זיכער מיט איר בודזשעט. יערן טאָג ווערט די "נותנים זייט" שיטערער און די "מקבלים זייט" געדיכטער.

די שטילע "אביזנים", די וואָס דריקן אין זיך זייער צער און ווייטאָג, די דאָ־זיקע מתנה וואקסט אויס צו א גרויסער ארמיי, פון צייט צו צייט לאָזט זיך אזא יורד הערן מיט א געלבסטמארד, אָבער אין מייסטע פאלן ווייסט פון איינצלנע פערזאָן, די עסקנים פון די צדקה אנשטאל טען צו וועלכע זיי ווענדן זיך מיט שטי־לען געבעט און מיט דעם הארץ ריינסטן אפיל: — ראטעוועט אונז!

און עס ווערט אויף ניט קלענדן די מתנה פון די שטענדיקע שרייענדע קב־צנים.

אויפן אידישן בית־עולם איז שטענדיק געווען דער הויפּט יאריד פון די ווארי־שעווער קבצנים בלויז. אין חודש אלול, היינט איז א גאנץ יאָר דאָרט אויבער פולס. עס איז כמעט אוממעגלאך דורכ־צורייסן זיך צו א קבר, אזוי באלאגערט ווערט איר פון סתם קבצנים, וואָס רייסן אייך ביי די פאלעס, בעטן, פאדערן און שעלטן אמאל אויף. דערצו איז צוגעקו־מען א גרויסע מחנה פון אל־מלא־רחמים מאטער, וואָס לאָזן אייך ניט אָפּ. די לעצ־טע זיינען אין זייער נראָד אויף די "יור־דים". אמאָל האָט אזא איד, סתם א "שיינער איד" געהאט זיינע עטלאכע אידן; וואָס פלעגן אים אויסהאלטן, היינט מוז ער אליין פארדינען — טאָ אז וואָס נעמט זיך אזא "שיינער איד" — מאנז אל־מלא־רחמים'ס. און אויף די ווארשע־ווער מאסן נוצן די אלטע ראפּיניר־טע בעט לער אויס די סיטואציע און פארשטעלן זיך פאר שיינע אָפּגעקומענע אידן. נאָ־טרלאך ווארפט זיך דורך אויף אן אמת־ער "יורד" אָבער אים דערקענט איר אין זיין היספּסלאָזיקייט, אזא איינער שטייט פארשטופּט אין א ווינקל מיט דערשראָ־קענע אויגן און זיין שטומער בליק זאָגט עדות, אז ער איז פון די "אנפאנגער".

דאָס רוב אלטע שנארערס מאָכן אָבער "ביזנעס" מיט גוואלדיקע רעקלאמעס, מיט געשריי און געפידלער, שרייענדיקע און שטילע קבצנים — וועלכע מחנה איז גרע־סער?

"איטא".

דאס בוך פון דאקטאר גראנאווסקי

פון י. אייגער (ירושלים)

אין ארץ־ישראל רעדט מען איצט וועגן דעם "בוך פון דאקטאר גראנאווסקי" אן שום אנדערע דעפיניציעס, הגם דער דר. גראנאווסקי האָט שוין אנגעשריבן עטלא־כע קאפּיטאלע ביכער וועגן דעם באדן פראבלעם אין ארץ־ישראל. נאָר מען ווייס, אז דאָס מיינט מען זיין לעצטן בוך, ניט איבעריק דיקן — פון 160 זייטן, וועלכעס איז איצט ארויסגעשטעלט אין אלע בוך האנדלונגען אין א פרישן באנדעראל מיט א באשיידענע אויפ־שריפט: "אן ענטפער סימפּסאָן'ען".

דער בוך איז דערשינען אין דריי שפּראכן — העברעאיש, ענגליש און דייטש אונטערן טיטול "באדן אין דאָס ווערק פון די אידן אין ארץ־ישראל".

צווישן דער ליטעראטור אין ארץ־יש־ראל פארנעמט דער בוך א גאנץ באזונ־דערן פלאץ: אין אים איז קיין זכר נישטא פון סענטימענטאלע שטימונגען אדער אבסטראקטע באטראכטונגען. דאָס איז א בוך פון ציפער און ער איז אויף אזוי פיל אביעקטיוו, אויף וויפיל צי־פער אין אביעקטיוו, און אויך אזוי אר־בעראייגנד. דער ערשטער און גרעסטער טייל פון דעם בוך "די באדן פראבלעם אין אויפנאם פעאיקייט פון לאנד" אנט־האלט א דירעקטע קריטיק איבער סימפּ־סאָן באריכטן; דער צווייטער טייל "דאָס אפּשטעלן פון באדן קנייות" איז אנגע־שריבן נאָך בעפאָר עס איז דערשינען דער באריכט און האָט יוי אים אַז אומ־דירעקטע שייכות. איך דענק, אז פאר די לעזער איז אינטערעסאנט זיך צו באקאָ־נען מיט דעם דאזיקן בוך און איך וועל דערביבער פרובירן איבערגעבן זיין אינ־האלט אין קורצן אויף וויפיל די ראמען פון מיין ברייוו דערלויבן דאָס.

אין זיין פארערעד באקענט דער דאקּ־טאר גראנאווסקי דעם לעזער מיט דעם בארייטן אלגעמיינעם באראקטער פון סימפּסאָנס באריכט, אנציינענדיק, מילד געזאָגט, סימ־פּסאָן לייכטזיניקע באציאונג צום אויס־וואל פון דעם סטאטיסטישן מאטעריאל, וואָס ברענגט זיכער אין פארוואנדערונג פארקלענערונג פון גוטע באדנס אין די ברע געגנטן און נאָך אנדערע עגלאכע מעטאדן, וועלכע פארבארגן ניט קיין צענדליקער און ניט קיין הונדערטער טויזנטער דונאמען, נאָר גאנצע פיר־פיר אן א האלב מיליאָן דונאם גוטן באדן, דאָס אלץ ווערט קלאר באוויזן דורך אומ־ווייפלהאפטע ציפערן, בלויז מיט דער הילף פון פשוט'ע אריפמעטישע רעגע־לען.

אינ'ם צווייטן קאפּיטל זעען מיר ווי סימפּסאָן האָט אויף אן עגלאכן אופן פארגרעסערט די אראבישע דארפס באַ־פעלקערונג און אזוי אויס ארום פארגרעסערט איר באדן באדערפעניש אויף עטלאכע הונדערט טויזנט דונאם. אינם דריטן קאַ־פּיטל זעען דער קלאָר באוויזן אויפנאם־פעאיקייט פון לאנד זעען מיר ווי סימפּ־סאָן, וואָס האָט זעלבסט פארטיילט דעם באדן לויט זיין קוואליטעט אויף דריי פארשיידענע פארטן פארטן מיט דריי פארשיי־דענע ערד שטחים, וואָס איז נויטיק פאר א פויערן משפחה, כפל'ט צום סוף די צאָל פויערים אויף דעם גרעסטן פון די דריי שטחים און א דאנק דעם קומט אויס, אז עס פעלט נאָך פאר דער אר־א־בישער באפעלקערונג צוויי און א האלבן מיליאָן דונאם, אין דער צייט, וואָס רי־כטיקע אויסרעכענונגען געבן נאָר אן אנ־דער בילד — זיי ציינן א מעגלאכקייט צו קאלאָניזירן פיל צענדליקער נייע מש־פחות. דאָס פאלגנדע קאפּיטל איז גע־ווידמעט דער פראגע וועגן רעגירונגס באדן. דא שטויסן מיר זיך ווידער אן אויף דער זעלבער דערשיינונג, סימפּסאָן האָט זיך ניט געגעבן קיין מי אויסצופאר־שען גרינטלאך און געווישנהאפט די דאָ־זיקע פראגע, נאָר ער האָט לייכט, אן קי־מעריניש באשלאָסן, אז די רעגירונג האָט מער ניט קיין באדן, אין דער צייט וואָס נאָך דער פארשוואנדערונג פון הונדערטער טויזנטער דונאמען בעסטן באדן, מיט דעם נאאיוון לעזער: אז דער ספּעציא־ליסט פון דער מאנראטן מלוכה זאָל דער־לאָזן אזא לייכטזיניקייט און זאָל אזוי אלץ "אויפגייען מיט ווייסע פאדעס". דער אויטאר שטעלט אויף פעסט, אז סימפּסאָן האָט ניט אריינגערונגען אין דער ארץ־ישראל פראבלעם, וועלכע באַ־שטייט אין דעם, אז מען דאַרף אין דעם אין אנדערע, אז מען דאַרף אין דעם אין אנדערע, אז מען דאַרף אין דעם אין אנדערע